

Adviesraad Natuur en Milieu

College van B en W gemeente Deventer
t.a.v. Thomas Walder
cc gemeenteraad, Plan Advies Raad.

Datum: 27 februari 2023

Betreft: Aanvullend advies Led Reclamemasten A1

De Adviesraad Natuur en Milieu
brengt gevraagd en ongevraagd
advies uit voor een duurzaam en
groen Deventer

B en W benoemen de leden van de
Adviesraad van de gemeente
Deventer

SAMENVATTING

In 2022 hebben we een kritisch advies uitgebracht over de plaatsing van led-reclamemasten. Kort geleden is het ecologisch rapport van Econatura vrijgekomen waaraan Greenledwalls de conclusie verbindt dat er geen lichthinder en geen ecologische effecten zullen optreden. We stellen vast dat die conclusie ongegrond is en dat de argumenten van de adviesraad tegen plaatsing van de masten onverkort van kracht blijven. Mocht de gemeente desondanks de procedures voor plaatsing voort willen zetten, dan adviseren wij om tenminste een ander adviesbureau, aangesloten bij de NGB en met specifieke expertise op het gebied van licht en ecologie te vragen om een second opinion bij het Econatura rapport.

Geacht college,

Op 4 april 2022 hebben wij een ongevraagd advies gegeven over de geplande plaatsing van twee hoge reclamemasten, voorzien van zeer grote led-schermen, langs de A1. Gegeven onze opdracht als adviesraad hebben we daarbij gekeken naar landschappelijke kwaliteit, biodiversiteit en duurzaamheid. Op dat moment was het Econatura-rapport in opdracht van Greenledwalls over de ecologische effecten van de plaatsing van reclamemasten nog niet openbaar. De claim van Greenledwalls dat er geen ecologische effecten optreden was op dit rapport gebaseerd. Sinds kort is het Econatura-rapport wel openbaar (1).

De adviesraad heeft het rapport gelezen en dat gaf aanleiding tot dit aanvullend advies, waarin wij tevens ingaan op de reactie van Greenledwalls op het eerste advies en het Aangepast ontwerp Energie Neutrale Reclamemasten Deventer (2, 3).

Jan Paul van Soest, voorzitter
Kris van Koppen, secretaris
Harco Jellema
Coralien van Hattem
Bauke de Vries
Sanne van Leeuwen

Contact:
voorzitter: jpvs@jpvs.nl
kris.vankoppen@wur.nl

Bevindingen van het Econatura rapport

Tegenover de bewoners uit Epse die zich zorgen maken over ecologische schade en lichthinder, stelt Greenledwalls: "Uit het ecologische rapport dat wij voor de vergunningsaanvraag hebben moeten laten opstellen blijkt dat onze masten géén ecologische schade of lichthinder veroorzaken" (3). Dat is echter niet wat het Econatura-rapport aantoont. Lichthinder voor de bewoners in Epse is überhaupt geen onderwerp van het rapport (het gaat om een ecologische rapportage). Wat betreft de ecologische effecten laat het rapport zien dat die wel degelijk mogelijk zijn. Bijvoorbeeld, stelt het rapport, kunnen de effecten van één van de masten "beperkt nadeliger worden voor de watervleermuis". Er is een negatief effect door habitatverlies voor roodborsttapuiten vanwege de omheinde zonneparken. Invloeden op insecten worden niet uitvoerig onderzocht, maar het rapport merkt wel op dat de onderhavige led-schermen vanwege hun lichtspectrum "minder aantrekkingskracht op vogels, maar bijvoorbeeld wel meer aantrekkingskracht op insecten" hebben. Dat er nadelige effecten mogelijk zijn, blijkt ook uit de lijst van mogelijke verzachtende maatregelen aan het eind van het rapport - maatregelen waarvoor geen garantie bestaat dat ze daadwerkelijk genomen zullen worden.

De kern van het betoog in het rapport is dat effecten verwaarloosbaar zijn in vergelijking met al bestaande lichtbronnen. Met respect voor het werk dat is verricht voor de rapportage, biedt het rapport voor deze conclusie, naar het oordeel van de adviesraad, onvoldoende bewijs (4). Er is simpelweg nog te veel onzekerheid over mogelijke ecologische effecten van dit soort grote led-schermen, onder meer vanwege de hoge positie, het kleurspectrum, de snelle wisseling van beelden (Greenledwalls suggereert om in weerwil van het advies van Rijkswaterstaat een wisseltijd van 6 seconden aan te houden) en het type lichtbron (het meeste bestaande onderzoek is niet specifiek gericht op led-verlichting). Zoals Greenledwalls zelf aangeeft in hun reactie op ons eerdere advies: "Je kijkt recht in de lichtbolletjes" (2). Inderdaad, en dat geldt dus ook voor dieren.

Kamiel Spoelstra, landelijk bekend als deskundige op het gebied van ecologische effecten van licht, zegt over dit type reclamemasten: "Deze borden kunnen significante effecten hebben op vleermuizen, andere kleine zoogdieren, vogels en insecten" (5). Ten aanzien van de conclusie uit het Econatura-rapport dat de effecten van lichtsterkte en warmte op beschermde natuurwaarden te verwaarlozen zijn, merkt hij op: "[D]at kan natuurlijk niet en dat mag ook nooit zo worden opgeschreven. Je kan die mast er neerzetten en *aannemen* dat er geen effecten zijn, maar uitsluiten kan je dat natuurlijk niet." (5)

Kortom, effecten zijn niet uit te sluiten, en hoe groot die effecten zullen zijn is onzeker. Ons advies blijft om in deze situatie, waarin het afzien van plaatsing geen grote maatschappelijke kosten met zich meebrengt, het voorzorgsbeginsel toe te passen.

Landschapskwaliteit en energiegebruik

Dan nog twee opmerkingen over landschapskwaliteit en energiegebruik. De adviesraad blijft bij haar opmerkingen over aantasting van de landschapskwaliteit. In het commentaar op deze opmerkingen verwijst Greenledwalls naar een stuk op de website van het Nationale Adviesbureau Buitenreclame (6), waarin zowel de actuele groei van digitale reclamemasten als het groeiende verzet daartegen wordt gebagatelliseerd. Wat betreft het eerste: elders op dezelfde website wordt gemeld dat de bestedingen aan buitenreclame in 2022 met 35% zijn gegroeid ten opzichte van 2021 (met daarbinnen een toenemend aandeel van digitale reclame). Wat betreft het tweede: er is al zeker 15 jaar sprake van een verhoogde aandacht voor de kwaliteit van duisternis in het landschap (7). De adviesraad hecht bij de beoordeling van de landschappelijke gevolgen van digitale reclamemasten meer waarde aan het advies van het College van Rijksadviseurs (8).

Wat betreft energiegebruik: bij voortduring spreekt Greenledwalls van 'energieneutrale' reclamemasten. Dit blijft een misplaatste term. We kunnen hier slechts herhalen wat eerder is gezegd: led-reclamemasten verbruiken energie, leggen beslag op de capaciteit van het netwerk, en vragen groene opwekcapaciteit die ruimtelijke en ecologische impacts heeft (9).

We hopen dat dit aanvullend advies kan bijdragen aan een besluit ten gunste van natuur, leefomgevingskwaliteit en duurzaamheid (10).

Met vriendelijke groet,
namens de adviesraad,

Jan Paul van Soest, voorzitter
Kris van Koppen, secretaris

(1) Maanen, E. van, 2022. *Nader ecologisch effecten-onderzoek plaatsing reclamemasten met zonnepark langs de snelweg A1 bij Deventer*. EcoNatura rapportnr. 2022-25 EcoNatura, Diepenveen.

(2) Brief Greenledwalls aan College van BenW gemeente Deventer, 6 april 2022, betreffend Energie neutrale Reclamemasten A1.

(3) Greenledwalls, 2022. Aangepast ontwerp Energie Neutrale Reclamemasten Deventer

(4) De adviesraad wil de kennis van Econatura op het gebied van nachtdieren niet in twijfel trekken, maar merkt op dat het bureau niet is aangesloten bij Netwerk Groene Bureaus (de brancheorganisatie van ecologische adviesbureaus). Het NGB stelt eisen aan de kwaliteitsborging,

onder andere met een peer review. Uit het Econatura rapport blijkt niet dat zo'n toetsing door een tweede deskundige lezer heeft plaatsgevonden. Ook lijkt het erop dat het vleermuisonderzoek niet is uitgevoerd conform de eisen van het zgn. vleermuisprotocol.

(5) Geciteerd uit de correspondentie van dr ir Kamiel Spoelstra met mr dr Ard Cools van de Stichting BNLW buitengebied Epse.

(6) Kuhlmann, 2020, Weerstand tegen grote reclamemasten.
<https://www.nabb.nl/weerstand-tegen-grote-reclamemasten/>

(7) Zie bijvoorbeeld IPO, 2010. *Handboek Licht/Donker. Beleid en uitvoeringsinstrumenten voor provincies* (p 6):

"Lange tijd is licht geassocieerd met positieve gevoelens zoals veiligheid en gezelligheid, terwijl duisternis verbonden werd met zaken die het daglicht niet konden verdragen. De laatste jaren is er een kentering gaande. Duisternis wordt 'herontdekt' als oerkwaliteit, die net als rust en stilte beschermd dient te worden. Daarnaast groeit het bewustzijn dat licht niet altijd en overal gewenst is. Kunstlicht in de nacht heeft een versturende werking op mensen, dieren en planten. Bovendien kost het veel energie. De satellietbeelden, waarop te zien is dat Europa en met name Nederland 's nachts baden in een zee van licht, roepen bij veel mensen bezorgdheid op."

(8) College van Rijksadviseurs, 2020. *Wat doet dat daar? Geen reclame in het landschap.*

(9) In het antwoord op ons eerdere advies laat Greenledwalls zien dat het de argumentatie van de adviesraad over energiegebruik niet kan of wil begrijpen. Wij bestrijden niet dat met de geplande zonneparken het energiegebruik netto gedekt kan worden. Wat wij stellen is dat de energie van deze zonneparken ook voor andere doelen benut kan worden. Bovendien komt deze energie vrij op momenten dat er al veel elektriciteit van zonne-energie beschikbaar is in Nederland en zullen de led-masten op andere momenten aangewezen zijn op - meestal schaarsere - energie van elders. Dit heeft ook consequenties voor de netwerkcapaciteit, die een steeds groter knelpunt wordt bij het uitrollen van duurzame energie.

(10) Met dank aan Maurice Backerra voor zijn bijdrage aan dit advies.